

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARIDAN TA'LIM JARAYONIDA FOYDALANISHNING SIFAT KO'RSATKICHLARI

Rustamova Sevara Komiljonovna
Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida ommaviy axborot vositalaridan foydalanishning ta'lim jarayonini didaktik jihatdan tashkil etish va takomillashtirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti ta'lim jarayoni misolida olib borilib, OAVning dars mazmuni, metodik uyg'unlik va o'quv faoliyatini tashkil etish sifatiga ta'siri pedagogik tahlil asosida o'rganildi. Tadqiqot davomida pedagogik kuzatish, so'rovnomalar hamda taqqoslash metodlaridan foydalanildi. Olingan natijalar ommaviy axborot vositalaridan maqsadli va tizimli foydalanish o'quv materialini anglash darajasini oshirish, mashg'ulotlarning mantiqiy tuzilmasini mustahkamlash hamda ta'lim jarayonining umumiy sifat ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qilishini ko'rsatdi. Maqolada OAVdan foydalanishni ta'lim jarayonining didaktik samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan pedagogik vosita sifatida tashkil etish bo'yicha ilmiy xulosalar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: ommaviy axborot vositalari, ta'lim sifati, didaktik jarayon, oliy ta'lim, pedagogik samaradorlik, o'quv mashg'uloti.

Аннотация: В статье рассматривается роль использования средств массовой информации в дидактической организации и совершенствовании образовательного процесса в высших учебных заведениях. Исследование проведено на примере учебного процесса Наманганского государственного института иностранных языков имени Исхакхона Ибрата и направлено на анализ влияния СМИ на содержание занятий, методическую согласованность и качество организации учебной деятельности. В ходе исследования использовались методы педагогического наблюдения, анкетирования и сравнительного анализа. Полученные результаты показали, что целенаправленное и системное использование средств массовой информации способствует улучшению понимания учебного материала, укреплению логической структуры занятий и повышению общих показателей качества образовательного процесса. В статье представлены научные выводы по использованию СМИ как педагогического средства повышения дидактической эффективности обучения.

Ключевые слова: средства массовой информации, качество образования, дидактический процесс, высшее образование, педагогическая эффективность.

Abstract: This article examines the role of mass media in the didactic organization and improvement of the educational process in higher education institutions. The study was conducted based on the educational practice of the Iskhokhon Ibrat Namangan State Institute of Foreign Languages and focuses on analyzing the impact of mass media on lesson content, methodological coherence,

sifati ko'rsatkichlariga ta'sirini aniqlashga yo'naltirilgan. Tadqiqot metodologiyasi pedagogik jarayonni tizimli, funksional va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar asosida tahlil qilishga tayangan holda ishlab chiqildi.

Tadqiqot empirik-pedagogik yo'nalishda olib borilib, uning bazasi sifatida Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari institutining o'quv jarayoni tanlab olindi. Tadqiqot doirasida ommaviy axborot vositalarining dars mazmuniga integratsiyalashuvi, metodik uyg'unligi hamda o'quv faoliyatini tashkil etishdagi funksional roli tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar kompleks tarzda qo'llanildi:

Pedagogik kuzatish metodi ta'lim jarayonining real holatini aniqlash va OAVdan foydalanishning didaktik xususiyatlarini baholash maqsadida qo'llanildi. Kuzatish jarayonida mashg'ulotlarning tuzilishi, o'quv materialining taqdim etilish ketma-ketligi, OAVdan foydalanishning dars maqsadlariga muvofiqligi hamda talabalar bilish faolligining o'zgarishi tahlil qilindi. Ushbu metod ta'lim jarayonining ichki mexanizmlarini ochib berishga xizmat qildi.

So'rovnoma metodi o'qituvchilar va talabalar tomonidan OAVdan foydalanishning ta'lim jarayoni sifatiga ta'sirini subyektiv-pedagogik nuqtai nazardan baholash imkonini berdi. So'rovnoma savollari dars mazmunining anglanishi, mashg'ulotlarning mantiqiy izchilligi, o'quv faoliyatining samaradorligi hamda metodik uyg'unlik mezonlariga yo'naltirildi. Olingan natijalar pedagogik tahlil asosida umumlashtirildi.

Taqqoslash metodi OAV integratsiyalashgan mashg'ulotlar va an'anaviy tarzda tashkil etilgan mashg'ulotlar o'rtasidagi didaktik farqlarni aniqlashga xizmat qildi. Taqqoslash jarayonida ta'lim jarayonining sifati mashg'ulotlarning tuzilishi, o'quv materialini o'zlashtirishga qulaylik darajasi hamda talabalar faol ishtiroki kabi mezonlar asosida tahlil qilindi.

Tahlil va umumlashtirish metodi empirik ma'lumotlarni nazariy xulosalar darajasiga ko'tarish maqsadida qo'llanildi. Ushbu metod yordamida ommaviy axborot vositalaridan foydalanishning ta'lim jarayonini didaktik jihatdan takomillashtirishdagi o'rni, ularning pedagogik samaradorligi va ta'lim sifati ko'rsatkichlari bilan bog'liqligi aniqlashtirildi.

Tadqiqot natijalari murakkab statistik modellashtirishga asoslanmagan bo'lsa-da, pedagogik mantiq, tizimli tahlil va nazariy umumlashtirish orqali ilmiy xulosalar chiqarishga yo'naltirildi. Mazkur yondashuv tadqiqotning maqsadiga — ta'lim jarayonining sifat jihatlarini chuqur tahlil qilishga mos keladi.

NATIJAR VA DIDAKTIK TAHLIL

Tadqiqot jarayonida ommaviy axborot vositalaridan foydalanishning ta'lim jarayonini tashkil etish sifatiga ta'siri pedagogik kuzatish, so'rovnoma va taqqoslash metodlari asosida tahlil qilindi. Olingan empirik ma'lumotlar OAVning ta'lim jarayonida faqat axborot uzatuvchi texnik vosita sifatida emas, balki didaktik jarayonning tarkibiy elementi sifatida namoyon bo'layotganini ko'rsatdi.

Ta'lim jarayonining mantiqiy tuzilmasiga ta'siri. Pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatdiki, OAV integratsiyalashgan mashg'ulotlarda darsning mantiqiy tuzilmasi

an'anaviy mashg'ulotlarga nisbatan ancha izchil va tizimli tashkil etildi. O'quv materialining bosqichma-bosqich ochib berilishi, mavzular o'rtasidagi mantiqiy bog'liqlik va asosiy g'oyaning vizual hamda kontekstual mustahkamlanishi ta'lim jarayonining ichki uyg'unligini kuchaytirdi. Natijada dars jarayoni epizodik axborotlar yig'indisi emas, balki yaxlit pedagogik tizim sifatida shakllandi.

O'quv materialini anglash va o'zlashtirish jarayoniga ta'siri. Tahlillar OAVdan foydalanilgan mashg'ulotlarda o'quv materialini anglash darajasi barqarorroq bo'lganini ko'rsatdi. Ayniqsa murakkab tushunchalar, nazariy g'oyalar va mavzulararo bog'liqlikni tushuntirish jarayonida OAV vositalari o'quv materialining abstraktligini kamaytirib, uni talaba uchun tushunarli va mantiqan asoslangan shaklga keltirdi. Bu holat o'quv materialini idrok etish jarayonining soddalashuvi emas, balki uni didaktik jihatdan optimallashtirish natijasi sifatida talqin qilindi.

Talabalar o'quv faoliyatining tashkil etilishidagi o'zgarishlar. OAVdan tizimli foydalanilgan mashg'ulotlarda talabalar o'quv faoliyatining xarakteri ham o'zgargani kuzatildi. Talabalar dars jarayonida passiv tinglovchi roldan faol ishtirokchi pozitsiyasiga o'ta boshladi. Muhokamalarda qatnashish, savol berish, mavzuga nisbatan shaxsiy munosabat bildirish holatlari ko'paydi. Bu esa OAVning ta'lim jarayonida o'quv faoliyatini faollashtiruvchi didaktik omil sifatida ishlayotganini ko'rsatadi.

Didaktik uyg'unlik va metodik moslik. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, OAVdan foydalanish samaradorligi ularning dars maqsadlari va metodik vazifalar bilan uyg'unlashtirilishiga bevosita bog'liq. Metodik jihatdan asoslanmagan, tasodifiy tanlangan media materiallar ta'lim jarayonining yaxlitligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Aksincha, dars mazmuniga mos, oldindan rejalashtirilgan va maqsadli tanlangan OAV vositalari mashg'ulotlarning didaktik samaradorligini oshirdi hamda ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlarini mustahkamladi.

Ta'lim sifati ko'rsatkichlari nuqtai nazaridan tahlil. Olingan natijalar ta'lim sifati tushunchasini faqat yakuniy natijalar bilan emas, balki o'quv jarayonining qanday tashkil etilgani bilan baholash zarurligini ko'rsatdi. OAV integratsiyalashgan mashg'ulotlarda darsning mantiqiy tuzilishi, o'quv materialining izchil bayoni, talabalar faoliyatining tashkil etilishi va metodik uyg'unlik kabi sifat ko'rsatkichlari barqaror namoyon bo'ldi. Bu holat OAVning ta'lim jarayonini didaktik jihatdan takomillashtirishdagi salohiyatini ilmiy jihatdan asoslash imkonini berdi.

MUHOKAMA

Mazkur tadqiqot natijalari oliy ta'lim jarayonida ommaviy axborot vositalaridan foydalanish masalasini an'anaviy "qo'shimcha resurs" yoki "texnik yordamchi vosita" sifatida emas, balki ta'lim jarayonining didaktik tuzilmasiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi pedagogik omil sifatida talqin qilish zarurligini ko'rsatdi. Olingan empirik natijalar OAVning ta'lim jarayonidagi o'rni uning qanday va qaysi maqsadda qo'llanilishiga bog'liq ekanini tasdiqlaydi.

Tadqiqot davomida aniqlanganidek, OAVdan maqsadli va metodik jihatdan asoslangan foydalanish darsning mantiqiy tuzilmasini mustahkamlash, o'quv materialini izchil bayon etish hamda ta'lim jarayonining ichki uyg'unligini

ta'minlashga xizmat qiladi. Bu holat ta'lim sifati tushunchasini faqat yakuniy o'zlashtirish natijalari bilan emas, balki o'quv jarayonining qanday tashkil etilgani bilan baholash zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Didaktik nuqtai nazardan qaralganda, OAV ta'lim jarayonida vizualizatsiya, kontekstual tushuntirish va mavzulararo bog'liqlikni ta'minlash orqali o'quv materialining mantiqiy yaxlitligini kuchaytiradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, bu jarayon o'quv materialini soddalashtirish emas, balki uni talaba tomonidan anglash uchun optimal shaklga keltirishga qaratilgan pedagogik transformatsiya hisoblanadi. Shu ma'noda, OAV didaktik jarayonni boyituvchi va uni strukturaviy jihatdan takomillashtiruvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijalari shuningdek, OAVdan foydalanish samaradorligi o'qituvchining metodik pozitsiyasi va ta'lim jarayonini tashkil etishdagi tizimlilik bilan bevosita bog'liq ekanini ko'rsatdi. OAVdan tasodifiy yoki fragmentar foydalanish ta'lim jarayonining yaxlitligiga putur yetkazishi mumkin bo'lsa, oldindan rejalashtirilgan, dars maqsadlariga moslashtirilgan va didaktik vazifalar bilan uyg'unlashtirilgan media vositalar ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu holat OAVdan foydalanishni pedagogik jarayonning ajralmas tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqish zarurligini asoslaydi.

Mazkur tadqiqot natijalari ta'lim jarayonini tashkil etishda vositalar va metodlar o'rtasidagi uyg'unlik masalasi alohida ilmiy e'tibor talab etishini ko'rsatadi. OAVning pedagogik qiymati ularning texnologik imkoniyatlarida emas, balki didaktik vazifalarni hal etishdagi funksional rolda namoyon bo'ladi. Shu sababli OAVdan foydalanish masalasini ta'lim sifati va pedagogik samaradorlik nuqtai nazaridan qayta ko'rib chiqish dolzarb ilmiy vazifa sifatida namoyon bo'lmoqda.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari oliy ta'lim jarayonida ommaviy axborot vositalaridan foydalanish masalasini metodik jihatdan qayta konseptualashtirish zarurligini ko'rsatadi. OAV ta'lim jarayonini didaktik jihatdan takomillashtirishga xizmat qiluvchi pedagogik vosita sifatida qaralgandagina ularning ta'lim sifati ko'rsatkichlariga ijobiy ta'siri ta'minlanadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot oliy ta'lim muassasasida ommaviy axborot vositalaridan foydalanish masalasini ta'lim jarayonining didaktik sifati nuqtai nazaridan tahlil qilish imkonini berdi. Olingan natijalar OAVning ta'lim jarayonidagi ahamiyati ularning texnologik imkoniyatlari bilan emas, balki pedagogik jihatdan qanday tashkil etilgani va dars mazmuniga qanchalik metodik uyg'unlashtirilgani bilan belgilanishini ko'rsatdi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ommaviy axborot vositalaridan maqsadli va tizimli foydalanish darsning mantiqiy tuzilmasini mustahkamlash, o'quv materialining izchil bayon etilishini ta'minlash hamda talabalar o'quv faoliyatini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Bu holat OAVni ta'lim jarayonida tasodifiy yoki yordamchi vosita sifatida emas, balki didaktik jarayonni takomillashtiruvchi pedagogik omil sifatida qarash zarurligini asoslaydi.

Tadqiqot natijalari ta'lim sifati tushunchasini faqat yakuniy natijalar bilan baholash yetarli emasligini, balki o'quv jarayonining ichki tashkil etilish mexanizmlarini ham hisobga olish lozimligini ko'rsatdi. OAV integratsiyalashgan mashg'ulotlarda darsning mantiqiy yaxlitligi, metodik uyg'unligi va o'quv faoliyatining faolligi barqaror namoyon bo'ldi, bu esa ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi oliy ta'lim jarayonida ommaviy axborot vositalaridan foydalanishni ta'lim sifati va didaktik samaradorlik mezonlari asosida talqin qilishda namoyon bo'ladi. Tadqiqotda OAV ta'lim jarayonini tashkil etishning metodik va strukturaviy jihatlariga ta'sir ko'rsatuvchi pedagogik vosita sifatida asoslab berildi.

Amaliy jihatdan, tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida dars mashg'ulotlarini rejalashtirish, o'quv materiallarini taqdim etish va metodik vositalarni tanlash jarayonida ommaviy axborot vositalaridan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. OAVdan foydalanish ta'lim jarayonining didaktik maqsadlariga mos holda tashkil etilgandagina ularning pedagogik samaradorligi ta'minlanishi mumkin.

Umuman olganda, tadqiqot xulosalari oliy ta'lim tizimida ommaviy axborot vositalaridan foydalanish masalasini pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida qayta ko'rib chiqish va uni ta'lim sifatini oshirishga yo'naltirilgan strategik yo'nalish sifatida rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-sonli "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. - Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-oktabrdagi PF-6097-sonli "Ilm-fan va ta'lim sohasini rivojlantirishga doir davlat siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. - Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 17-yanvardagi 23-sonli "Ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori. - Toshkent, 2021.
4. Beetham H., Sharpe R. *Rethinking Pedagogy for a Digital Age: Designing for 21st Century Learning*. - London: Routledge, 2019.
5. Selwyn N. *Education and Technology: Key Issues and Debates*. - London: Bloomsbury Academic, 2017.
6. Anderson T., Dron J. Three generations of distance education pedagogy // *International Review of Research in Open and Distance Learning*. - 2011. - Vol. 12, No. 3. - P. 80-97.
7. Mayer R.E. *Multimedia Learning*. - Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
8. Koehler M.J., Mishra P. What is technological pedagogical content knowledge (TPACK)? // *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*. - 2009. - Vol. 9, No. 1. - P. 60-70.

9. Biggs J., Tang C. *Teaching for Quality Learning at University*. – 4th ed. – Maidenhead: Open University Press, 2011.
10. Ramsden P. *Learning to Teach in Higher Education*. – London: Routledge, 2003.
11. Shulman L.S. Those who understand: Knowledge growth in teaching // *Educational Researcher*. – 1986. – Vol. 15, No. 2. – P. 4–14.
12. Zair-Bek S.I., Tretyakova N.V. *Didakticheskie osnovy kachestva obrazovaniya*. – Moskva: Akademiya, 2018.
13. Abduqodirov A., Xolmatova N. *Ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent, 2019.
14. To'xtayeva D. Oliy ta'limda ta'lim sifati va uni baholash mezonlari // *Pedagogika*. – 2021. – №4.
15. Rasulov R. Oliy ta'lim jarayonini didaktik jihatdan tashkil etish masalalari // *Ta'lim muammolari*. – 2020. – №2.